

DUINRELL: DE VERLOEDERING VAN EEN LANDGOED

Gerrit van Ommering

Zou het toeval zijn dat we bij de bestudering van de historie van Duinrell stuiten op een vroeg achttiende-eeuws treurspel? In 'Themistocles' van Coenraet Droste uit 1707 staat achterin een 'Lofzang op Duynrel, Buyten-Huys van de Heer van Ellemeet, onder Wassenaar', een ooggetuigenverslag van het bezoek van de rijmelaar aan het landgoed. Zo fraai als het landgoed toen was, zo treurig is de latere geschiedenis. Van het landgoed rest nog slechts een pretpark vol plat en druk vermaak, waarin zelfs voor het 'Buyten-Huys' geen plaats meer was.

Duinrell begint zijn historie als boerenhoeve, door een zekere Amamelis van den Bouckhorst gekocht. Deze hoeve lag net buiten het duin, op de plaats waar nu een grote flat tegenover de ingang van het huidige pretpark staat. De binnenduintrand was ter plaatse al afgegraven, waarschijnlijk aan het begin van de 17^e eeuw. De hoeve werd omgebouwd tot een herenhuis, dat reeds op kaarten van de 17^e eeuw voorkomt. Vanaf 1649 werd er gesproken over de 'Hofstede Duinrell'. In 1734 wordt hierover geschreven:

'De hofstede Duinrell Hecht sterk en wel doortimmer Heerenhuis van zes fraaie behangen kamers en kabinetten en nog enige andere vertrekken, twee vleugels ter weerszijden van het huis en een schoone marmere kamer, koetshuizen, stallingen voor twaalf paarden, knechtskamers, o.a. een tuinmanswoning kookkeuken, kamer met badstofd en nog drie kamers. Twee voliëres van hoenderen en duivenhokken met schuren etc., een woonhuisje aan het hek van de voorlaan, een tuin achter het huis met een fraaie kom (vijver) terrassen en boomgaarden van de allerkeurlijkste jonge vruchtbomen, een schoon ovaal beukenboomenbosch van ruim 520 fraaie boomen, 2 boschweiden ter wederzijde van het huis, twee complete moestuinen, voorts uitmuntende fraaie allees, bosschen en sterrenbosch, plantagen, vijvers, enz. Alsmede een schoone weergaloze vinkenplaats met een steenen vinkenhuys en een stuk land genaamd de kwekerij beplan met velerlei jonge bomen' (p.95 uit Niemeijer, 1961).

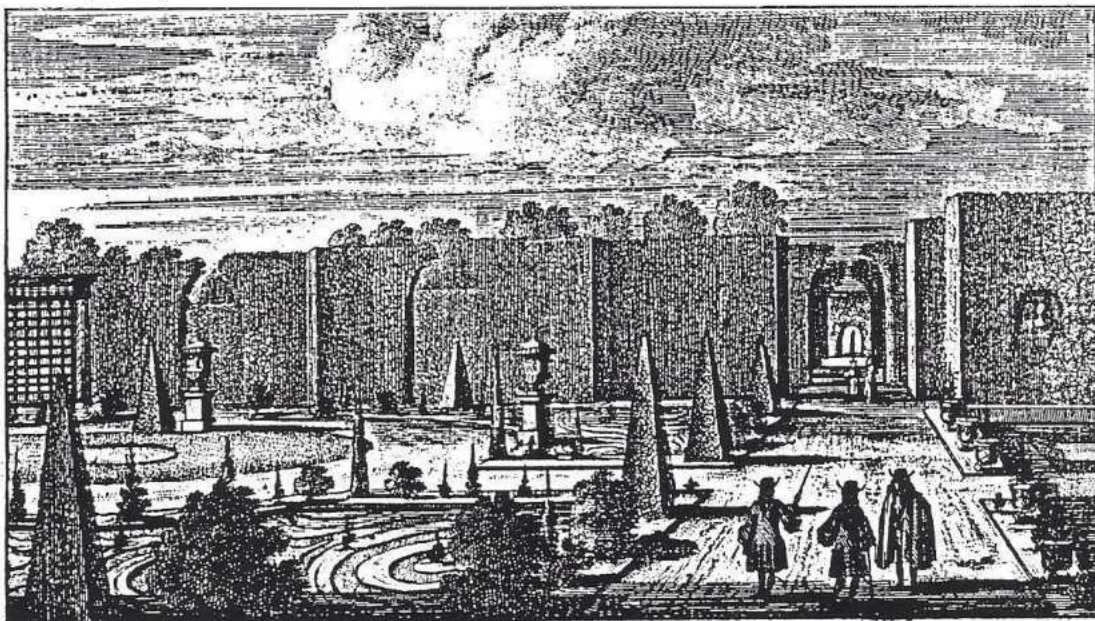
De gehele hofstede werd gekocht door Mr. Cornelis de Jonge, 'Heer van Ellemeet, Elkerzee, Poortvliet, Cloetinge, Schipluiden, Hodenpijl, St. Maartens-recht, Dalem, etc.'. Een zeer rijk man, die naast Duinrell o.a. ook hoeven bezat in Rijksdorp en Meijndel. Op Duinrell liet hij een landgoed aanleggen in de wat pronkerige stijl van die tijd, de Franse Barok. Het landgoed was zeer vermaard en verleidde verschillende schrijvers tot lyrische beschrijvingen. Zo riep de 18^e eeuwse Dorpsbeschrijver bij Wassenaar uit: 'O landgenoot, dit dorp dat ieders oog moet strelen'. Droste eindigde zijn lofdicht met de woorden: 'Waer vindt men Uws gelyck vermaeckelyck Duynrell'.

'Via een breed pad komt men bij de brug over de beek. Op het midden van de brug heeft men een hek gemaakt. Aan de overkant zien we aan beide zijden van de brug watervalletjes, die het water uit de duinen in de beek storten' (uit Niemeijer, 1961).

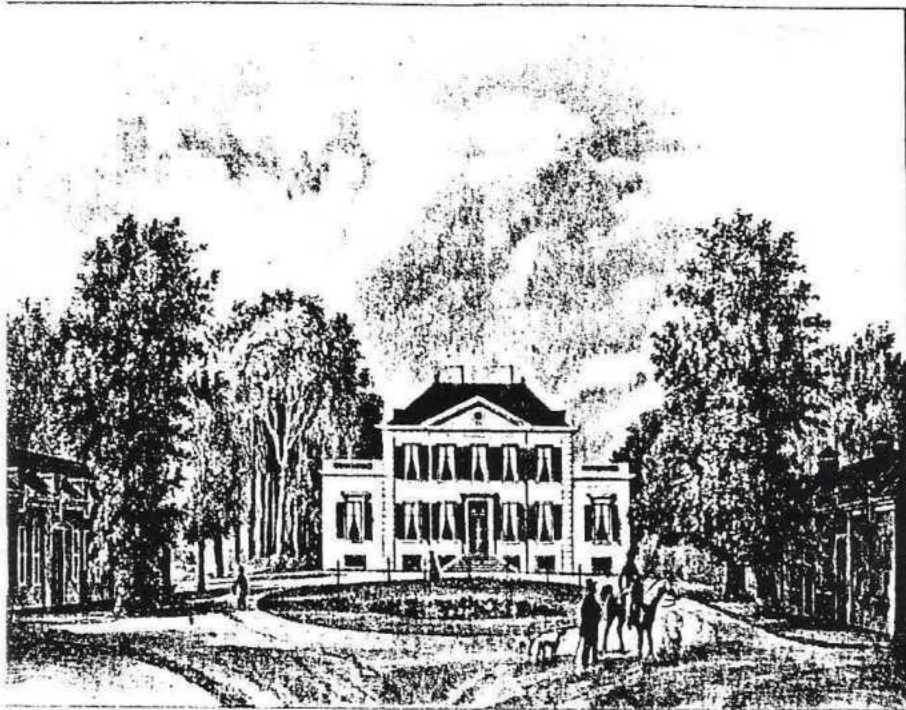
Een kwestie van geld

Het onderhoud van de buitenplaats was een kostbare zaak. Aan het eind van de vorige eeuw waren voor het onderhoud van het bos en duin alleen al 25 man personeel in dienst. Maar toen hield een beruchte Pinksterstorm zo huis, dat 'er bijna geen boom op het landgoed was blijven staan'. Het kostte veel geld om bos en buitenplaats weer te restaureren. De beroemde tuinarchitect Zocher ontwierp een vijfverstelsel in de Engelse Landschapsstijl. In 1915 was de restauratie van bos en buitenplaats voltooid. Maar het was toch niet meer wat het geweest was. De aftakeling was begonnen.

Financiële overwegingen leidden er tenslotte toe, dat Duinrell in 1936 als wandelpark voor het publiek werd opengesteld tegen een entreeprijs van 10 cent. De bossen en duinen en de rust trokken vele mensen aan. Het duurde echter niet lang

De hoogopgaande taxushagen in de baroktuin. Ontleend aan Pieter Schenk.

'De Hofstede Duinrell'.
Lithografie door P.J.
Lutgers, in: *Gezichten in
de omstreken van
's-Gravenhage en
Leyden, 1855. Ontleend
aan Niemeijer (1961).*

of het was voor een groot deel met de rust gedaan, vooral toen er op zondagen motorcrosswedstrijden werden georganiseerd. In dezelfde tijd werd Nederlands eerste skibaan aangelegd op het landgoed, waarbij gebruik werd gemaakt van dennenaalden!

Gedurende de Tweede Wereldoorlog hadden landgoed en buitenhuis het opnieuw zwaar te verduren. Het huis werd door de bezetters geconfisqueerd en enige tijd door soldaten bewoond; het was na de bevrijding nauwelijks meer bewoonbaar. Van het landgoed zelf waren vele zware en middelzware bomen verdwenen, evenals ruim honderdduizend kleine en grote dennen, in verband met de bouw van bunkers op Duinrell en elders. Toen de bewoners naar Duinrell terugkeerden, verkeerde het landgoed in een desolate toestand.

Na de oorlog kwam er naast de wandelrecreatie ook een voorziening voor verblijfsrecreatie: een camping werd geopend en steeds verder uitgebreid, ten koste van de akker- en tuinbouwgronden die toen nog op het landgoed aanwezig waren.

De commercie slaat toe

Vanaf 1965 begon de omvorming van het landgoed tot recreatiepark goed op gang te komen. De huidige directeur, graaf Van Zuylen van Nijvelt, had een commerciële opleiding genoten en pakte de zaak voortvarend aan. Vooral in het begin werden bouwvergunningen vaak helemaal niet, of pas achteraf, aangevraagd. De natuurbescherming was toen nog niet zo alert en de gemeente Wassenaar was zeer behulpzaam. Aanvankelijk vormde de camping nog de economische kurk waarop het recreatiepark dreef en waren de overige voorzieningen vooral bedoeld om de kampeergasten en wandelaars te pleziëren. Na 1970 kwam het accent echter vooral te liggen op de aanleg van allerlei overdekte voorzieningen, bedoeld om een apart publiek van dagjesmensen aan te trekken. Een greep uit de huidige voorzieningen: kunstschaatsbaan, skilift, langlaufbaan, trimbaan, twee rodelbanen, een over-

dekt tropisch zwembad 'met 4 soorten golven' en de langste overdekte waterglijbanen ter wereld, speelplaatsen, klimtoestellen, manege, parkeerterreinen, theaters, automaten- en computerhallen, enz.

De natuur staat in de weg

Terwijl de recreatieve ontwikkeling van Duinrell aanvankelijk sterk verbonden was met de natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten van het landgoed, gingen deze kwaliteiten in de ogen van de bedrijfsleiding steeds meer een belemmering vormen. Volgens de bedrijfsleiding 'moeten de oorspronkelijke kenmerken van het landgoed gewijzigd kunnen worden in verband met de noodzakelijke flexibiliteit in de bedrijfsvoering'. Een keurige formulering voor het omschrijven van activiteiten die het karakter van het landgoed grondig hebben aangetast. Het lage gedeelte van Duinrell is grotendeels volgebouwd, waarbij men er niet voor schroomde om de vijvers gedeeltelijk te dempen, gebouwen in de oorspronkelijke zichtassen neer te zetten en zelfs het landhuis af te breken, nadat men het welbewust had laten verkrotten. 'Het grootste attractiepark van de Randstad' had het geld er niet voor over om dit roemrijke gebouw te behouden. Het stond trouwens ook hinderlijk in de weg; er is nu een parkeerplaats. In het reliëfrijkere gedeelte vinden we nu de uitzichttoren, rodelbanen en skihellingen.

Toekomst

Het is jammer dat het zo ver heeft moeten komen. Het vermaak dat Duinrell zijn vele (een miljoen per jaar!) bezoekers biedt, heeft geen enkele relatie meer met het gebied en het is jammer, dat dit niet op tijd is ingezien. Dit soort voorzieningen, die kennelijk aan een grote maatschappelijke vraag tegemoet komen, kan veel beter buiten de duinen worden aangelegd. Voor de natuurgerichte recreant is er weer een plek minder waar ze terecht kunnen.

Van de lagere delen van het gebied is niet veel meer te redden. Wel zal voorkomen moeten worden dat de omgeving verder wordt aangetast door bouw van torenhoge voorzieningen, geluidsoverlast (de Duinrellherrie is tot kilometers in de omtrek, dus tot ver in het rustige duingebied, te horen), aanleg van nieuwe parkeerterreinen in het bos (er is een groot parkeerprobleem), enz. Het valt te hopen dat de jaren geleden afgebroken onderhandelingen met de Duinwaterleiding van 's-Gravenhage ten aanzien van overname van het reliëfrijke deel van Duinrell, waar nu nog maar enkele voorzieningen zijn, zal worden hervat opdat verdere verloedering van tenminste dit gedeelte kan worden voorkomen.

Literatuur

1. HOOF, J. VAN, P. DE JONG, A. KORTEWEG & H. SCHOLTEN ALBERS (1985). Duinrell: van landgoed tot pretpark. Scriptie Cursus Milieukunde, CML, Leiden.
2. NIEMEIJER, J.W. (1961). Een bezoek aan Duinrell in het begin van de 18e eeuw. In: *Jaarboekje voor geschiedenis en oudheidkunde van Leiden en Omstreken* ('Leids Jaarboek'), deel 53, pp. 77-81. Vereniging 'Oud-Leiden'.
3. OOSTERLING, L.G. (z.j.). Wassenaar, oase in de randstad. J.N. Voorhoeve, Den Haag.
4. SCHENK, P. (1702-1705). Afbeelding der voornaamste Gezichten van Duinrell. 16 gravures in *Paradisus ocularum*, Amsterdam.
5. OD 205 & Gemeente Wassenaar, 1981 (ontwerp; goedgekeurd 1982). Bestemmingsplan Duinrell, gemeente Wassenaar.

Drs. G. van Ommering is medewerker van Bureau Duin & Kust.